

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поведінкові фінанси

(факультетська вибіркова навчальна дисципліна)

Розробник: Людмила Капаєва, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент

Назва навчальної дисципліни	Поведінкові фінанси
Назва структурного підрозділу	Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Контактні дані розробників, які залучені до викладання	<i>Викладач:</i> Капаєва Людмила, кандидат економічних наук, доцент <i>Контакти:</i> ауд. 12 (приміщення деканату обліку та фінансів) <i>e-mail:</i> liudmyla.kapaieva@pdaa.edu.ua , тел.. 050-32-77-840
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність	Факультетська вибіркова навчальна дисципліна

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: поглиблення теоретичних основ та набуття практичних навичок з поведінкових фінансів для прийняття індивідуальних фінансових рішень та аналізу поведінки суб'єктів фінансів та ідентифікування поведінкових факторів, які впливають на фінансові ринки і компанії.

Основні завдання навчальної дисципліни: усвідомити роль та значення поведінки індивідуумів у прийнятті фінансових рішень; вміти аналізувати ситуацію при прийнятті фінансових рішень для визначення поведінкових особливостей; вміти аналізувати інформацію з застосуванням особливостей сприйняття інформації суб'єктами фінансів; вміти застосовувати моделі та теорії поведінкових фінансів на практиці для прийняття фінансових рішень.

Компетентності:

Загальні (ЗК):

ЗКФК02. Здатність до самонавчання, самоорганізації та самовдосконалення.

ЗКФК03. Здатність до адаптації в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Програмні результати навчання:

ПРФК01. Володіти знаннями щодо теоретичних, емпіричних та експериментальних психологічних концепцій особистості, особливостей та умов становлення гармонійної, розвиненої особистості, її професійного самовдосконалення і про соціальної самореалізації.

ПРФК04. Знати та розуміти сутність фінансових явищ і процесів, особливості діяльності суб'єктів фінансового середовища, їх роль в досягненні цілей розвитку суспільства.

Програма навчальної дисципліни

- Тема 1. Виникнення та розвиток вчення про поведінкові фінанси.
- Тема 2. Традиційні та поведінкові фінанси: аспекти взаємовпливу.
- Тема 3. Сучасні теорії поведінкових фінансів.
- Тема 4. Сучасні методи вивчення поведінки населення.
- Тема 5. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств.
- Тема 6. Поведінкові фінанси і фінансовий ринок.
- Тема 7. Поведінкова теорія фірми.

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 120 год.

Кількість кредитів – 4.

Форма семестрового контролю – залік.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Виникнення та розвиток вчення про поведінкові фінанси.

Класичні (раціональні) фінанси. Моделі раціональної поведінки: переваги і недоліки. Поведінкова парадигма раціональності індивідууму.

Поведінкова економіка як новий напрям економічної науки.

Поняття поведінкових фінансів. Міждисциплінарний підхід в оцінці поведінкових факторів. Місце поведінкових фінансів у поведінковій економіці. Вплив психології на теорію поведінкових фінансів. Соціологія та поведінкові фінанси.

Історія виникнення вчення про поведінкові фінанси. Наукові дослідження у сфері поведінкових фінансів. Історія виникнення науки «Поведінкові фінанси».

Тема 2. Традиційні та поведінкові фінанси: аспекти взаємовпливу.

Традиційні фінансові парадигми раціональності індивідуумів. Прийняття рішень з точки зору традиційних фінансових парадигм. Розбіжності класичних фінансових теорій та прикатики прийняття інвестиційних рішень. Психологічна теорія прийняття рішень.

Теорії, пов'язані з ризиками на фінансових ринках. Теорія вибору. Вподобання людини та раціональність і ефективність ринку. Припущення поведінкових фінансів: поєднання раціональних та нераціональних рішень, соціальна відповідальність, ірраціональність поведінки інвесторів, неефективність ринків.

Тема 3. Сучасні теорії поведінкових фінансів.

Поведінкові фінанси: зміст та завдання. Макро-поведінкові фінанси. Мікро-поведінкові фінанси. Взаємозв'язок поведінкових фінансів з іншими науками.

Характеристика теорій поведінкових фінансів. Закономірності поведінки окремих індивідуумів в умовах невизначеності та ризиків функціонування. Теорія перспектив. Теорія поведінки інвесторів на фондовому ринку. Теорія шумової торгівлі. Теорія впливу психологічних якостей трейндера на ефективність його роботи. Методи вивчення процесів прийняття фінансових рішень.

Теорія перспектив. Процес прийняття фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику. Виникнення і зміст теорії перспектив. Експериментальні висновки теорії перспектив. Характеристика ефекту невизначеності.

Теорія когнітивної помилки. Поняття і причини виникнення когнітивної помилки: обмежена раціональність, брак часу, емоційні і соціальні фактори. Інформаційний фактор та його вплив на прийняття фінансових рішень. Емоційні фактори, що впливають на фінансову поведінку інвесторів. Вплив соціальних факторів на прийняття фінансових рішень інвестором. Концепція евристик або закономірності в ірраціональній поведінці інвесторів.

Сприйняття та інтерпретація інформації людиною. Ефекти визначення репрезентативності. Ефект оцінки ступеня доступності прикладів. Ефекти коригування та прив'язки (якоріння). Прогнозні наслідки. Теорія спонукання. Теорія подвійного процесу прийняття рішень.

Теорія фреймінгу. Теорія евристичних спрощень.

Розбіжності між теоретичними (експериментальними) підходами та практичними аспектами. Роль емоцій у прийнятті рішень. Психологія особистості та схильність ризикової поведінки. Характерні особливості менталітету особистості. Співвідношення інтуїції та досвіду.

Тема 4. Сучасні методи вивчення поведінки населення.

Соціологія фінансової поведінки населення. Поняття фінансової поведінки населення. Підходи у вивченні логіки фінансової поведінки населення. Моделі

заощаджувальної поведінки населення. Функції споживання. Мотиви населення при здатності до заощаджень, інвестування та споживання. Піраміди Понці. Особливості вивчення поведінки учасників фінансової піраміди.

Мотиви споживача при отриманні фінансових послуг. Процес прийняття рішення при придбанні фінансових послуг. Довіра до інститутів надавачів фінансових послуг. Вплив на споживача фінансових послуг через маркетинг, рекламу та ін.. Недобросовісна поведінка надавачів фінансових послуг. Застосування цифрових технологій для стимулювання споживання. Способи захисту від недобросовісних та агресивних методів надання фінансових послуг.

Тема 5. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств.

Поведінкові фактори, які впливають на фінансові рішення домогосподарств. Інвестиційна діяльність домогосподарств. Світові моделі та інвестиційна поведінка населення в різних країнах. Фінансові активи домогосподарств: зарубіжний і вітчизняний досвід. Стратегії зменшення впливу негативних поведінкових факторів на процес прийняття фінансових рішень.

Тема 6. Поведінкові фінанси і фінансовий ринок.

Поведінкові правила фондового ринку. Зовнішні фактори та поведінка інвесторів. Роль масових очікувань та їх вплив на поведінку інвестора. Мотиви збиткової ринкової активності. Вплив податкової політики на поведінку інвесторів. Ефект зараження. Поведінковий підхід до фінансових ринків.

Теорія обмеженого арбітражу (limited arbitrage). Неефективність ринків з точки зору обмеженого арбітражу. Роль арбітражних операцій в установленні рівноваги на фінансових ринках. Дослідження реальних кордонів арбітражу.

Теорія настрою інвесторів (investor sentiment). Критерії відбору інформації та прийняття рішень. Ринкова ціна як важливий носій інформації.

Гіпотеза про «неефективність ринку». Теорія поведінки інвесторів: «ефект консерватизму» і «ефект компетентності». Теорія шумової торгівлі. Діяльність «шумових трейдерів». Теорія ефективності операцій трейдера. Психологічні аспекти роботи трейдера на фондовому ринку.

Тема 7. Поведінкова теорія фірми.

Теоретичні положення теорії фірми. Психологія агентів і принципалів. Фірма в поведінковій теорії. Модель обмеженої раціональності. Модель змінної раціональності. Сучасний розвиток поведінкової теорії фірми.

Значення поведінкового підходу для управління корпоративними фінансами. Внутрішні та зовнішні поведінкові фактори впливу на корпоративне управління фінансами. Максимізація вартості фірми та поведінкові теорії. Дивідендна політика фірми з точки зору поведінкових фінансів. Приклади поведінкового впливу на прийняття корпоративних фінансових рішень. Роль факторів ризику в корпоративному фінансовому управлінні.

Структура навчальної дисципліни

Тема, зміст	Форма діяльності (заняття), кількість годин		Види діяльності здобувачів вищої освіти	Оцінювання (кількість балів)
	Лекція	Практичне заняття		
Тема 1. Виникнення та розвиток вчення про поведінкові фінанси.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування	4 4 2
Тема 2. Традиційні та поведінкові фінанси: аспекти взаємовпливу.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування	4 4 2
Тема 3. Сучасні теорії поведінкових фінансів.	4	4	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування; - розв'язування тестів	4 4 2 10
Тема 4. Сучасні методи вивчення поведінки населення.	2	4	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування	4 4 2
Тема 5. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств.	2	4	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування; - розв'язування тестів	4 4 2 10
Тема 6. Поведінкові фінанси і фінансовий ринок.	2	4	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування	4 4 2
Тема 7. Поведінкова теорія фірми.	2	4	- виконання вправ на практичних заняттях; - виконання завдань самостійної роботи; - опитування; - розв'язування тестів	4 4 2 10
Разом	16	24		100

Політика виставлення балів

Форма, шкала та критерії оцінювання результатів навчання при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

- виконання вправ на практичних заняттях (діапазон 0-4 бали);

4 бали	правильне виконання;
3 бали	в цілому правильне виконання, з незначною кількістю помилок;
2 бали	неповне виконання з значною кількістю помилок;
1 бал	виконання задовольняє мінімальні критерії, студент робить принципові помилки;
0 балів	студент не виконав завдання

- розв'язування тестів (діапазон 0-10 балів – оцінюється за питомою вагою наданих вірних відповідей шляхом тестування на онлайн-платформі MOODLE);

- опитування (діапазон 0-2 бали):

2 бали	здобувач вищої освіти надав відповідь;
1 бал	здобувач вищої освіти надав часткову відповідь;

0 балів	здобувач вищої освіти не надав відповідь - виконання завдань самостійної роботи – діапазон 0-4 бали:
4 бали	правильне виконання;
3 бали	в цілому правильне виконання, з незначною кількістю помилок;
2 бали	неповне виконання з значною кількістю помилок;
1 бал	виконання задовольняє мінімальні критерії, студент робить принципові помилки;
0 балів	студент не виконав завдання

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом – залік.

Вимоги до учасників навчального процесу:

- відвідування навчальних занять;
- систематична та старанна навчальна робота;
- своєчасне виконання завдань;
- відвідування консультацій у випадку необхідності роз'яснення навчального матеріалу, відсутності на заняттях;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

Застереження:

- небажане спізнання на навчальне заняття;
- небажане користування телефоном, планшетом під час заняття, за винятком випадків, коли це потрібно з навчальною метою;

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за 4-х бальною шкалою
90-100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Незараховано
0-34	F	

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Адаменко А.С. Сутність поведінкових фінансів та їх зв'язок з іншими науками. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/71.pdf>
2. Гайдаржийська О.М., Щепіна Т.Г., Масюк І.І. Поведінкові фінанси та їх вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. №3/1. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.3\(1\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2020.3(1).4) <http://efp.in.ua/uk/journal-article/380>
3. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: інвестиції домогосподарств та прийняття рішень про позички. URL: https://www.researchgate.net/publication/323446053_Povedinkovi_finansi_investicii_domogospodarstv_ta_prijnatta_risen_pro_pozicki
4. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: історичний огляд і основні засади / *Вісник Національного банку України*. 2017. Березень-Червень. С. 30-57. URL: https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/239-2_ukr.pdf
5. Карпінський Б. А. Фундаменталізація поведінкових фінансів у системі домінантної взаємодії державотворчого патріотизму нації

- URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-2_0-pages-347_355.pdf
6. Кізіма Т. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. *Світ фінансів. Актуальні питання теорії і практики фінансів*. 2013. №3. С. 7-18. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12096/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf>
  7. Кривий В.І. Сутність та основні теоретичні блоки поведінкових фінансів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. №1(23). С. 12-17. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-1-2017/5.pdf>
  8. Ліпич М.А. Поведінкові фінанси: концептуалізація поняття. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т.19. Вип 3/4. С. 54-58. URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2014_19_3_4/13.pdf
  9. Малишенко К. А. Поведінкові фінанси та їх вплив на динаміку фондового ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 16. С. 57–60.
  10. Набатова О.О. Від гіпотези ефективних ринків до теорії поведінкових фінансів. *Економічна теорія та право*. 2018. №3(34). С. 36-48. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/36-48.pdf>
  11. Харабара В. М., Грешко Р. І., Третякова О. В. Поведінкові фінанси: сутність та основні теоретичні блоки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8814> (дата звернення: 17.12.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.105](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.105)
  12. Харабара В.М., Грешко Р.І., Третякова О.В. Поведінкові фінанси: сутність та основні теоретичні блоки. *Ефективна економіка*. 2021. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/107.pdf

Допоміжні

1. Возняк Г.В., Бенювська Л.Я. Обґрунтування поведінкових закономірностей прийняття рішень суб'єктами фінансово-економічних відносин на регіональному рівні. *Регіональна економіка*. 2021. №1(99). С. 72-80. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-8>. https://re.gov.ua/re202101/re202101_072_VoznyakHV,BenovskaLYa.pdf
2. Кужелев М.О., Нечипоренко А.В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорацій: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. №2. С. 154-186. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2018.154-168>
3. Повод Т.М., Адвокатова Н.О. Поведінкова економіка: сутність та концептуалізація поняття. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (2), 213-221. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/68>
4. Циганова Н.В. Взаємодія суб'єктів фінансового ринку в умовах поведінкової економіки. *Науковий погляд: економіка та управління. Гроші, фінанси і кредит*. 2019. №2 (64). С. 174-184.: URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-2-64-21>
5. Циганова Н.В. Взаємодія суб'єктів фінансового ринку в умовах поведінкової економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. №2 (64). С.174-184. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2019/2_64_2019/23.pdf

Інформаційні ресурси

1. Онлайн-видання ФІНГВІН: <https://www.finguin.guru>
2. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України : minfin.gov.ua.
3. Офіційний веб-сайт Національного банку України : bank.gov.ua.

